

НЕЗАВИСИМОСТ НА БЪЛГАРИЯ НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЦЕНА – ИЛЮЗИЯ ИЛИ РЕАЛНОСТ

Николай Васков Николов

1. Въведение

Независимост на съвременната държава и човек

За да се анализира независимостта на България, е необходимо да се интерпретира самото понятие независимост. Какво всъщност е независимост, има ли реални модели, от които може да се изведат принципите на това понятие? Теорията трудно може да изведе ясна дефиниция на тази категория, която да бъде общовалидна и догматизирана за всички хора. Но има някои общоприети особености, стоящи в основата на съвременното ѝ интерпретиране.

Думата “независимост” се състои от две основни части: “не” и “зависимост”, което показва, че е антоним на “зависимост”. Всяка държава и всеки човек е зависим, макар и по различен начин. Дори самият човешки генезис показва, че Всевишният ни е създал без да ни дари с всичко, от което се нуждаем – вода, храна, ресурси и т.н. Вследствие на това трябва да се отбележи, че изначално сме зависими и не можем да отхвърлим “хомота”, независимо от това кога, как, колко и какви усилия ще положим.

Трудно се приема фактът, че за да постигнеш нещо, с което да удовлетвориш собствените си потребности, било то физически или духовни, е необходимо да се съобразиш с наложеното ти статукво. Този модел не можеш да промениш със собствени сили, въпреки желанието да нарушиш вечните канони на живота. Макар зависимостта да е неотменим фрагмент на човешката действителност, следва да се отбележи, че понятието не е абсолютно, а относително. То не е идеална категория, в която могат да се вместят всички, по един и същи начин. Зависимостта може да бъде отделна, индивидуално определена или общност, сбор от зависимости, които притежава всеки отделен човек. При общността от зависимости на всеки отделен човек има различни степени и е невъзможно да бъде поставен знак за равенство между тях. Едва ли е възможно да бъдат обективно сравнени, тъй като няма изградена, а и не може да има, система за оценка, която да поставя определени рамки. Разбира се, отделният човек може да има съответна зависимост, съпадаща с тези на останалите, но никога хората не могат да имат абсолютно еднакъв сбор от зависимости, които да бъдат едни и същи. Всеки човек е строго индивидуален и потребностите му са също такива. Трябва да се направи изводът, че една и

съща зависимост може да приравни хората, като те бъдат определени като такива с една и съща зависимост, това обаче не означава, че те са еднакви и по отношение на сбора от зависимости, които притежават.

Независимостта е идеализирано понятие, което трудно може да се приеме за абсолютно. Бих я сравнил с Бог, тъй като всеки е чувал за тях, но никой не ги е виждал. Както при хората, които са основните градивни клетки на една държава, така и при самите държави възникват различни степени на влияние, необходимост и взаимно сътрудничество. За абсолютна независимост на държавите не може да се говори, защото е невъзможно да съществува на практика, но също както и при хората има различни измерения. Международните отношения, които поддържа всяка една страна, я поставят в определена свободно избрана зависимост.¹ Има обаче и случаи, когато тази зависимост не е доброволна и не е избрана, тогава тя е наложена насилствено. Много анализатори интерпретират независимостта само в това нейно измерение. Ако я разгледаме само в този смисъл, можем да направим извод, че тази или онази държава е независима, но това означава да се съсредоточим само в отделен нейн подвид. Между зависимостта на държавите и хората има качествени разлики, тъй като държавата не е само общност от хора, а също и територия, ресурси и т.н., което няма как да не се отрази и да покаже, че измеренията на зависимост са различни помежду им. Държавите са способни да задоволяват потребностите си, именно защото включват по-широк кръг елементи, които могат да бъдат взаимнозадоволяващи се. Но ако всяка държава беше способна да задоволява всяка своя нужда, щеше ли да бъде нужно да съществуват международните отношения? Това абсолютно и категорично показва в какви отношения се намират всички държави по света и дали е възможно да съществува абсолютно независима, самодостатъчна и защитена от външна намеса държава.

2. Положението на България на международната сцена

Независимостта на България е прокламирана в тържествена обстановка в Иван-Асеневата черква “Св. Четиридесет мъченици” и на старопрестолния Царевец на 22 септември 1908 г. Условиата били благоприятни, защото младотурската революция в Османската империя завършва с успех за реформистите, Австро-Унгария – една от Великите сили, наложили Берлинския договор, се готвела да анексира две от провинциите на империята – Босна и Херцеговина – т.е. да го наруши. Но дали наистина ставаме независими или пък нищо не зависи от нас? Каква всъщност е стойността на обявената независимост? Вероятно истината е някъде по средата. Обявяването на независимостта е безспорен успех на

---

¹ Проф. Ивайло Дичев – интервю във в. “Култура”, 17 септември 2008 г.

българската държава и аз нямам намерение да го омаловажавам или оспорвам. Важно е обаче да се анализират всички последствия и резултати от този факт. Обявената на 22 септември 1908 г. независимост отхвърля правно регламентираната зависимост на България от Турция, при която освен плащането на данъци, България трябва да получи одобрението на Високата порта за избор на княз и за сключване на митнически спогодби. Вследствие на този акт се прехвърлят плащания от Турция към Русия. Страната “де юре” става суверенна и се издига в царство. По този начин България отхвърля наложеното фактическо състояние на власт и подчинение на Турция, но стига до зависимост от Русия. Много важно е да се отбележи, че изменението на наложеното ѝ статукво става не чрез средствата на войната или чрез заплахи от такава, а чрез дипломация. Едва ли има по-цивилизован начин за постигането на независимост. Проф. Андрей Пантев отбелязва, че “българите вече държат ключа от собствения си дом в собствения си джоб”². Безспорно е така, но твърдението се нуждае от уточнения. Тук понятието “независимост” се използва само в едно от неговите измерения, а именно пряката, насилствено наложената зависимост. Но България няма как излезе от рамките на косвената, избираемата зависимост. Това в никакъв случай не е нещо унижително, не е нещо, което трябва да смачка националното ни самочувствие.

В момента относително най-независимата страна в света – САЩ, зависи в своята икономика от комунистически Китай, който изкупува външния ѝ дълг. Фактът, че дори страна с БВП над 14 трилиона долара³, над 300 млн. жители и територия от 9 363 52 кв. км. се намира в зависимост, трябва да ни покаже, че всеки е зависим, макар и по различен начин и в различна степен. Друг пример за това, че абсолютна независимост не може да бъде постигната, е опитът на Ким Ир Сен⁴ да

---

² Изявление при представяне на книгата “Независимостта на България през Балканската криза 1908 – 1909 г.” на проф. Георги Марков на 17 септември 2008 г. в Народното събрание по случай 100-годишнината от провъзгласяването на Независимостта на българската държава.

³ БВП на САЩ за 2009 г. е 14.11 трилиона долара, по данни на <http://data.worldbank.org/country/united-states>

⁴ “Ким Ир Сен управлява Северна Корея в периода 1948–1994 г. Никой съвременен държавник не е управлявал толкова дълго. В продължение на почти половин век той е единственият управник, когото страната му познава. Режимът му постига пълен контрол над населението, бомбардирано с пропагандни материали. Дори и най-малкият знак за различие предизвиква арест, конфискация на имуществото, изгнание в отдалечени части на страната, а дори и по-лошо. Изграденият около личността му култ достига несравними върхове. И днес Ким Ир Сен е почитан като Великия вожд, вписан е в конституцията като “вечен президент”, а рожденият му ден е официален празник в Северна Корея.”, Клайв Фос “Тираните – най-жестоките владетели на всички времена”, с. 233 – 239.

въведе програмата “чучхе”⁵, която гласи: “... за превъзходството на всичко корейско над всичко чуждестранно и за решаването на всички проблеми изцяло с вътрешни сили. Политическата независимост, икономическата самодостатъчност и военната самозащита – това са елементите на официалната идеология. Самодостатъчността се постига чрез работещия народ, напътстван от идеологията и върховния водач”. Тази програма е изначално обречена на гибел, тъй като никоя държава не е способна да бъде абсолютно самодостатъчна и толкова силна, че да се защити от каквато и да е интервенция на всички останали страни. Теоретично е възможно съществуването на такъв тип система, но е невъзможно практическото ѝ приложение. Тези два примера показват, че България не трябва и не може да иска абсолютна независимост.

Но нека се върнем на събитията след 22 септември 1908 г. България вече може да сключва търговски договори и сама да определя митническия режим. Страната придобива Източните железници в Южна България и телеграфните съобщения, които са били чужда собственост. В политическо отношение се вдига рангът на дипломатическите представителства в “легации”, като България има пълномощни министри, които я представляват навън, и вече има право да сключва съюзни договори.⁶ Това по безспорен начин доказва, че страната става по-малко зависима, тъй като отпадат голяма част от насилствено наложените ѝ рамки.

Няколко години след процесите от 22 септември 1908 г. България участва в Балканската и в Междусъюзническата война, а след това подписва Ньойския мирен договор (на 27 ноември 1919 г.), слагащ край на Първата световна война. Вследствие на тези събития страната е докарана до национална катастрофа и отново изпада в много тежка зависимост. Принудена е да предаде Западните покрайнини, областите около Босилеград, Цариброд, Струмица, Беломорска Тракия и Южна Добружа. Безпомощността на българската държава се използва безмилостно от нейните тогавашни съседи. Та няма право да притежава модерни военни технологии, флот и авиация, а задължителната военна служба е отменена, сухопътните сили трябва да не надминават 33 000 души, включително полицията. Репарациите, които трябва да изплати на съюзниците според Ньойския договор, са в размер на 2,25 милиарда златни франка. Първото плащане следва да бъде направено на 1 юли 1920 г., а последното — на 1 януари 1958 г. През първите две години лихвата върху репарациите е 2%, а през следващите години – 5%. България трябва да компенсира съседните страни и с известно количество добитък.⁷ Но може би най-съществената

---

⁵ “Чучхе” е партийна идеология, върху която се гради политическата система на КНДР след 1972 г. Ким Ир Сен твърди, че чучхе е марксистка теория, но всъщност представлява съвършен национализъм. Клайв Фос, Цит. съч., с. 237.

⁶ Из интервю за Българското национално радио на акад. Георги Марков, <http://www.bnr.bg/>

⁷ Ньойски договор, Секция 2 – Част 7, Репарации, Параграфи 121 – 176.

загуба за българската държава е, че именно в този период започват големите фалшификации относно състава на населението в различните балкански региони, което от своя страна слага край на надеждите за единна България за поне 22 години, когато възможността пак ще е налице.

Мога да твърдя, че зависимостта през този период е съизмерима с периода преди 22 септември 1908 г. В годините между двете световни войни България съумява да преодолее Втората национална катастрофа и по този начин успява да намали своята зависимост, като нейното развитие отново тръгва във възходяща линия. Особено осезаемо това започва да се усеща след голямата икономическа депресия⁸ от 1929-1933 г., когато страната изживява възходящо и спокойно стопанско развитие. Промислената продукция в периода 1929-1939 г. нараства със 70%, а капиталовложенията се увеличават от 9,6 млрд. лв. до 18,1 млрд. лв. Разширяват се ж.п. линиите, които към 1939 г. достигат около 3 400 км. Стопанското оживление се отразява на търговията и в периода 1934-1935 г. са сключени търговски договори с 24 европейски страни. Вносът се увеличава 2,2 пъти, а износът 2,4 пъти, като балансът винаги е положителен. По този начин със собствени средства страната успява да неутрализира не малка част от загубите, претърпени през Първата световна война.

В основата на външната политика на България след Първата световна война стои въпросът за ревизия на Ньойския договор от 1919 г. и за излизане от международната изолация. В това отношение всички български правителства следват една основна линия – добри отношения с големите европейски държави и балканските народи и дипломатически действия за промени в Ньойския договор. Постигнати са някои благоприятни отстъпки по въпроса за репарациите, а през втората половина на 30-те години на ХХ в. международните позиции на България видимо се засилват. Безспорно добрата дипломация в този период успява да отхвърли част от бремето на Ньойския договор, като по този начин зависимостта на страната от външни фактори намалява. Версайската мирна система от 1919 г. не установява справедлив ред в международната политика след Първата световна война, като на практика представлява волята на по-силните, на победителите, и поставя цели страни и народи в неравностойно и унижително положение, България не прави изключение, което неизбежно тласка към реванш.

Българската държава в навечерието на Втората световна война е поставена пред съдбоносен избор, като българските управници трябва да вземат решение в изключително сложна международна обстановка.

---

⁸ Голямата депресия е най-тежката икономическа криза, започнала с крах на пазара на фондовите борси в САЩ на 29 октомври 1929 г., познат като "Черния Вторник". Тя довела до разрушителни последици в почти всяка страна. Най-силно засегнати са Европа, САЩ и Британската империя: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/243118/Great-Depression>

Основните фактори, оказващи влияние върху тях, са необходимостта от решаване на националния въпрос, голямата зависимост на българската национална икономика от германските капитали, неударжимото германско настъпление през 1940 г. и отговорността, която те носят пред българския народ. Българската дипломация е принудена да направи този избор, защото наложеното от Версайската система⁹ статукво обрича страната на неприемлива зависимост. България търси ревизия на Ньойския договор, но няма сили да я наложи сама. По този начин е принудена да участва на страната на Тристранния пакт. С присъединяването си към Тристранния пакт България до голяма степен загубва държавния си суверенитет. В страната са дислоцирани германски части, а германските служби в България се превръщат в един от основните управленчески фактори. Със споразумението Клодиус-Попов¹⁰ Германия слага ръка върху полезните изкопаеми в Македония, което поставя страната в затруднено положение. Българската държава е принудена да издържа голяма част от германските войски на Балканите. Същевременно в една карта от април 1942 г. (“Дунавското пространство”) Германия обозначава “новите земи” като територии под временно българско управление, като задържа цялостното решаване на териториалните въпроси. Това от своя страна е много ясен знак, че страната е пряко зависима и изпада в състояние на власт и подчинение. През март и април 1941 г. в България започват да се чувстват икономически затруднения вследствие на войната: 35 000 работещи мъже са мобилизирани за издръжка на българската армия, а Германия изисква от българската държава да увеличи доставките на храна за Източния фронт. Всичко това дава основание на българското общество да преосмисли съюза си с Германия. Победата над СССР изглежда трудна, а страховете от “трета национална катастрофа” се увеличават.

На 5 септември 1944 г. са прекратени дипломатическите отношения с Германия¹¹. Още същия ден обаче СССР обявява война на България. Това е формален повод за влизането на съветските войски в България.

---

⁹ Версайската система от договори последва края на Първата световна война в Европа. Договорите са Парижката мирна конференция, която заседава от януари 1919 г. до август 1920 г. и всеки е подписан в отделно предградие на Париж: Версай, Сен-Жермен-ан-Ле, Ньой сюр сен, Трианон и Севр. При преговорите не са допуснати представители на победените страни, поради което те подписват само по принуда и впоследствие се стремят да ги ревизират или отхвърлят: <http://www.bg.wikipedia.org>

¹⁰ На 24 април 1941 г. в София е подписана спогодбата “Клодиус-Попов”, с която се уреждат задълженията на България към Германия в заетите области. В нея за България се фиксират само задължения и фактически тя се превръща в българския “откуп” за заетите български земи. В: “Българското национално дело в Югозападна Македония (1941 – 1944 г.)”, проф. Добрин Мичев.

¹¹ Българското правителство с министър-председател Константин Муравиев прекратява дипломатическите отношения на България с Германия и иска примирие със Съветския съюз.

Предложението на българската страна за примирие не е прието. На 8 септември Червената армия започва да навлиза в Северна България и българската армия не ѝ оказва никаква съпротива. Същевременно правителството обявява война на Германия, считано от 8 септември 1944 г. По този начин България преминава от една сфера на влияние (германска), към друга (съветска). Политическият преврат на 9 септември 1944 г. става възможен най-вече поради съветското военно присъствие и настъпилата пълна парализа на управленските механизми. На тази дата страната прави обрат в своята политика, но това не става нито по желание на България, нито на българското общество. Самото присъствие на Червената армия говори достатъчно ясно, че страната се намира под нова окупация. Българската държава тясно съгласува основните си политически действия с Москва, като СССР определя курса на вътрешната и външната ѝ политика.

В този период категорично може да се говори за власт и подчинение. Доста показателен е фактът, че на 9 октомври 1944 г. Чърчил лично отива при Сталин в Москва и на едно малко листче описва процентите на влияние. България е най-отдолу на листчето и Чърчил след известни колебания пише 75 съветско на 25 западно. После пояснява: “Не можем да бъдем безгласна буква както в Румъния. България е буфер между съветската сфера и западната, но със съветско военно присъствие”.¹² Няма как да се отрече, че в това събитие няма абсолютно нищо независимо и страната просто преминава от една сфера на влияние в друга. На България е наложен съветският модел на управление и всяко решение е съгласувано със СССР. Дори гербът на следвоенна България изглежда доста парадоксално, в него са вметени годините 681-1944! Наистина удивително напомня за мемориал, на който са написани датите на раждане и смърт.

Но дали през 1944 г. българската държава умира? По-скоро не, но влиянието СССР в България е толкова силно, че не може да не се отбележи т. нар. доктрина “Брежнев”, представена от Леонид Брежнев¹³ в речта му на V конгрес на Полската обединена работническа партия, проведен на 13 ноември 1968 г. Тя дава безспорни доказателства, че България и останалите страни от Източния блок нямат самостоятелен път на развитие, който да чертаят сами. Доктрината казва: “Когато неприятелите на социализма се опитват да насочат развитието на някоя социалистическа страна по пътя на капитализма, то това не е само проблем на отделната страна, а се превръща

---

¹² На 9 октомври 1944 година вечерта в Москва между Уинстън Чърчил и Антъни Идън от страна на Британската империя и Йосиф Сталин и Вячеслав Молотов от страна на Съветския съюз е сключена геополитическа сделка за разпределението на процента влияние на двете страни на Балканите и в част от Централна Европа с оглед на приближавашия край на Втората световна война. Иван Илчев, Георги Гунев, “Уинстън Чърчил и Балканите”, с. 291.

¹³ Леонид Брежнев е политик, държавен глава на Съветския съюз в периода 1964 – 1982 г., като единствено Йосиф Сталин управлява Съветския съюз за по-дълъг период от време: http://leonidbrezhnev.narod.ru/Biografia_LIB.htm

в общ проблем, който засяга всички социалистически страни.” Става ясно, че СССР може да дефинира кое е социализъм и кое капитализъм. Това означава, че на нито една държава от социалистическия лагер не се позволява да напусне Варшавския договор или да застраши монопола на комунистическата партия в съответната държава¹⁴. Очевидно е, че страната ни е задължена да взема важните политически и икономически решения под диктовката на СССР. Тази доктрина показва на българите, а на всички страни от Източния блок, че не бива да се събужда у тях съзнание за независимост.

Доктрината “Брежнев” въвежда термина “ограничен суверенитет”. Самата дума “ограничен” е достатъчно ясен знак, че България не е способна сама да взема решения без да съобразява със СССР. Не е без значение фактът, че тази доктрина противоречи на принципа за териториална неприкосновеност, който защитава териториалното върховенство в неговата цялост и задължава другите да се въздържат от интервенция на чужда територия, формулиран в Устава на ООН в заключителния акт на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа. Но това противоречие по никакъв начин не я обезсилва и не възпрепятства нейното приложение. Не може да се постави под съмнение готовността на Съветския съюз да се намеси във вътрешната политика на всяка страна от Източния блок. Заплахата от намеса е подкрепена и с реални действия през т. нар. “Пражка пролет”¹⁵ (доктрината “Брежнев” служи за оправдание на съветската инвазия в Чехословакия). Това е ясен знак и към България, че пътят ѝ е предопределен.

Не трябва да се забравя, че през юли 1963 г. на пленум на ЦК на БКП Тодор Живков заявява: “У мен има една идея от няколко години. Да

---

¹⁴ Варшавският договор (или официално “Договор за приятелство, съдействие и взаимопомощ”) е основата на военно-политически съюз на социалистическите страни в Европа (СССР, НР Албания, НР България, Социалистическа Република Румъния, Унгарска НР, Полска НР, Чехословацка Социалистическа Република и ГДР), наречен Организация на Варшавския договор (ОВД). ОВД е основан през 1955 г. за противопоставяне на възприемания като заплаха съюз НАТО. Съюзът официално е разпуснат през юни 1991 г.: <http://www.bg.wikipedia.org>

¹⁵ В началото на 1968 г. първи секретар на Чешката комунистическа партия става Александър Дубчек. Той се обявява за демократизация на политическата система на социализма. През март 1968 г. на съвещание на държавите от Варшавския договор в Дрезден (ГДР) върху чехословацкото ръководство се оказва натиск за “смазване на контрареволуционните прояви”. На 5 април 1968 г. Дубчек поставя началото на план, според който страната се насочва към етап на зрял социализъм. Стига се до военна намеса, като на 20 срещу 21 август войски на СССР, Унгария, Германската демократична република, Полша и България навлизат в Чехословацката социалистическа република. Чешкото общество изразява публично недоволство срещу съюзническите войски. През април 1969 г. със смените на Александър Дубчек и на други партийни ръководители са отстранени най-ярките привърженици на “Пражката пролет”: <http://modernhistory.atspace.com/hcp.html>

аргументираме необходимостта от създаването на по-тясна връзка между съветската и нашата икономика, в перспектива с нейното сливане. И по-нататък политическо сливане. Суверенитета нашият народ го разбира да има за ядене, да живее.” Това е политически акт без аналог в световната история, предложение, с което се заявява, че България може да стане 16-та република на СССР, като по този начин доброволно се отказва от държавен суверенитет, колкото и да е ограничен през този период.

През 1973 г. се повтаря сценарият от 1963 г. и Тодор Живков, отново предлага България да стане 16-та република на СССР. Второто предложение е направено, защото на власт вече е Брежнев, а не (както през 1963 г.) Хрущов. Никъде не се споменава изразът “16-та република”, но същността на факта говори точно за това. И двете предложения са отхвърлени, но срамът от тези събития не може лесно да бъде преглътнат. Вероятно съображенията са били чисто икономически и едва ли Живков е вярвал, че България ще бъде приета за член на СССР. Разбира се никой не може да твърди с абсолютна сигурност какви точно цели е преследвал. Може би принципът, от който се е ръководел, е бил суверенитет и вяръност срещу помощи. Едно нещо обаче е сигурно: с тези политически действия Живков демонстрира безусловното покорство на страната към СССР.

Много показателен е фактът, че в преамбюла на приетата чрез всенародно гласуване – референдум Конституция от 1971 г. се говори за взаимопомощ, дружба и всестрaнно сътрудничество със СССР. Щом в Конституцията се говори за вяръност към друга държава, това неминуемо показва, че страната дори не се опитва да прикрива състоянието на чуждо влияние, в което се намира, а напротив – гордее се с това. В периода от 1944 до 1989 г. България е в перманентна зависимост, ресурсна (енергийна), икономическа и политическа. Може да се твърди, че през годините, белязани от съветското влияние, страната се намира под постоянна окупация. През есента на 1989 г. Съветският съюз обявява нов външнополитически курс, характеризиращ се с отказа да запази на всяка цена влиянието си над страните от социалистическия блок. Тази нова доктрина добива популярност като доктрината “Синатра”¹⁶. В нея Горбачов¹⁷ декларира, че нямат възможност повече да контролира икономически и военно социалистическите страни.

---

¹⁶ Доктрината “Синатра” означава всяка страна да взема сама независими от Москва политически решения. СССР няма да се меси във вътрешните дела на сателитите. СССР няма да издържа тези държави с преференциални цени на ресурсите си. СССР се отказва от доктрината Брежнев за военна интервенция при опит на държавите да се отклонят от политическия курс на Москва: <http://eutopia.blog.bg/politika/2009/12/10/gorbachov.452124>

¹⁷ Михаил Горбачов е съветски политик, ръководел СССР в периода 1985-1991 г. Първ и последен президент на СССР. Провежда редица реформи, като политиката му довежда до края на Студената война и до разпадането на СССР. Въвежда термина “перестройка”, с което означава преустройство на съветската политическа система и демократизация на обществото. Горбачов е носител на Нобелова награда за мир за 1990 г.

След 10 ноември 1989 г. България се откъсва от продължилото почти половин век влияние и същевременно възвръща значителна част от независимостта си. Но 45 години не могат да бъдат заличени толкова бързо. България излиза от орбитата на съветското влияние, но дали изцяло? Фактът, че страната все още се намира в силна енергийна зависимост от Русия, е безспорен и това никак не е чудно. Огромните енергийни ресурси на Русия и статуквото, което налага за толкова дълго време, неминуемо поставят България в ролята на зависим партньор. Доказателство за това са събитията от края на 2008 и началото на 2009 г., когато руската страна в лицето на “Газпром” спира доставките на газ за част от европейските страни. Българската страна няма вина, тя всъщност е жертва на руско-украинската газова криза. Но не това е същественото в случая, а самото влияние на Русия, която използва умело газа като инструмент за постигане на определени цели и поставяне на някои страни в енергийна зависимост. Много анализатори вероятно биха ме критикували, тъй като “Газпром” не е изцяло тъждествен с държавата Русия (страната държи контролния пакет от 50,002% акции на компанията, като останалите 49,998% са собственост на чуждестранни акционери¹⁸). Важното е не дали България е зависима от държавата Русия или от компанията “Газпром”, а фактът на самото влияние. На този етап за България “Газпром” е в ролята на монополист, определящ условията с много по-голяма лекота, защото няма конкуренция, която да го притиска. Страната ни няма необходимия капацитет от газ, с който да задоволява потребностите си, и това обуславя нейната зависимост.

Други важни събития, предопределящи позицията на България в международната политика и нейната (не)зависимост, са членството ѝ в НАТО и в Европейския съюз. На 29 март 2004 г. страната ни е приета в НАТО. Няма как членството в такава международна организация да не повлияе на степента на зависимост. България е длъжна да се съобразява с решенията, взети в блока. Това е така, защото страната ни е малка, не сме достатъчно силни нито в икономическо, нито във военно отношение. Не мога да пропусна и факта, че разполагането на чужди военни бази на територията на страната също поражда усещане за зависимост. Макар и партньори, от които черпим опит, позиционирането на чужди военни части на територията на България според мен е неприемливо. На 1 януари 2007 г. България влиза в Европейския съюз. ЕС е политически и икономически съюз, който неминуемо поставя страните в определена взаимозависимост, като те са длъжни да спазват определените правила и норми, установени от самите тях. В условията на глобализация България като страна член на Европейския съюз е зависима от процесите, протичащи в този Съюз. Неминуемо се налага да спазваме модела на организацията,

---

¹⁸ По данни на <http://www.gazprom.ru/investors/stock/>

което от своя страна вкарва България в рамка, която задължително трябва да бъде съблюдувана.

3. Заключение

Анализът ми за независимостта на България на международната политическа сцена няма за цел да омаловажи постигнатите през годините успехи. Но обективната истина, която е подкрепена със сериозни аргументи е по-важна от националистическите нагласи, прикриващи или отричащи отделни факти, чието значение никак не е за подценяване. Не бива патриотичните чувства, политическата принадлежност или каквото и да е друго обстоятелство да променят нашите възприятия по отношение на заобикалящите ни реалности. Да твърдим, че България е абсолютно независима държава, която взема всички решения, съобразявайки се и ръководейки се единствено от себе си, е илюзия. Но в това няма нищо особено и нищо срамно, защото коя държава или дори кой човек на този свят е независим?

Използвана литература:

1. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>
2. Ньойски договор, Секция 2 – Част 7, Репарации, Параграфи 121-176.
3. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/243118/Great-Depression>
4. <http://www.bg.wikipedia.org>
5. Интервю за Българското национално радио на акад. Георги Марков: <http://www.bnr.bg/>
6. <http://eutopia.blog.bg/politika/2009/12/10/gorbachov.452124>
7. <http://www.gazprom.ru/investors/stock/>
8. <http://modernhistory.atSPACE.com/hcp.html>
9. Проф. Георги Марков, Независимостта на България през Балканската криза 1908 – 1909 г.
10. Клайв Фос, Тираните: най-жестоките владетели на всички времена, 2007.
11. Проф. Ивайло Дичев, интервю във в. “Култура”, 17 септември 2008 г.
12. Проф. Андрей Пантев, Изявление при представяне на книгата “Независимостта на България през Балканската криза 1908 – 1909 г.” на проф. Георги Марков на 17 септември 2008 г. в Народното събрание по случай 100-годишнината от провъзгласяването на Независимостта на българската държава.
13. “Манифест към българския народ” от 1908 г.
14. Проф. Добрин Мичев, Българското национално дело в Югозападна Македония (1941 – 1944 г.).